

Simonfalvi László: Az öngyilkos embrió – Gondolatok a demokráciáról

május 11, 2013

„Jól tartsuk észben, hogy a demokrácia nem tart örökké. Előbb, vagy utóbb romlásnak indul, értelmét veszti, majd megöli önmagát. A történelemben még nem volt olyan demokrácia, amely ne öngyilkossággal végezte volna.”

John Adams, az USA Elnöke 1797 – 1801

A „demokrácia” az egyik legkevésbé megfogható fogalom számomra, és ezzel talán nem vagyok egyedül. A demokrácia egy fura valami, mert elsősorban a hiánya véteti észre magát. Hosszasan tudnék mesélni a különböző jogsérelmekről, amelyek az állam nevében a különböző hivatalok részéről, esetemben foglalkozási ártalomként az Oktatási Hivatal részéről saját-élményként értek. Nem teszem, illetve nem itt teszem, hiszen ez a fenti képletes cím öngyilkoló oldala.

Sokkal inkább előrevivő lehet, ha itt és most attól beszélünk, hogy milyen mechanizmusok szerint nem válunk alkalmassá, illetve válunk alkalmatlanná a demokrácia befogadására, vagy megteremtésére, és milyen, az előzőtől eltérő mechanizmusokkal segíthetünk a szülésénél – születésénél. Ha ezt sikerülne megérteni, akkor egy demokratikus iskola megteremtésével egyidejűleg talán a közoktatás siralmas helyzetén is változtathatnánk.

A pillanatnyi helyzetünket talán azzal a falusi anyóval tudnám érzékeltetni, aki eljár a templomba, belehalna, ha nem mehetne, de azért péntek esténként kilencszer átköp a kút fölé, hogy jó legyen a termés. Egyidejűleg akar vallásos keresztény és pogány lenni, lehetőleg élvezve mindkettőnek az előnyét. Ő úgy gondolja, hogy ez a kis pogányság, sőt nevezzük hagyomány-örzésnek, belefér.

Ebből kilépni csak úgy lehet, hogy első lépésként haladéktalanul és maradéktalanul felhagy a pogány gyakorlatokkal. Ha ez sikerül, akkor érdemes keresztényebbé válni.

Társadalmi szinten ezt úgy játsszuk, hogy a média és a pártok egymást visszhangozva azt harsogják, hogy hurrá itt a demokrácia. A pártkatonák, a kiskorúak és az Alzheimer-kórosok ezt talán könnyen el is hiszik. Az ebbe a három kategóriába nem tartozók nyilván érzik, hogy az életünk tele van feudalista maradványokkal. Látott-e már valaki feudalistább képződményt, mint egy magyar egyetem? Vagy egy magyar kórház? Vagy az egyre neurotikusabb magyar Hivatal?

Egy ilyen helyzetben váltani és változtatni kellene, csak hogy ki váltson? Fent nem változtatnak, tehát marad az öngyilkolási hajlam. Lent sem változtatnak, tehát marad az embrió állapot. Ennek a legfőbb okait a következőkben látom a teljesség igénye nélkül:

- Nincsenek a közös – társadalmi saját-élmények között referencia-modellek, hiszen Magyarországon a történelem folyamán soha nem valósult meg a demokrácia.
- A külső mintákat lehetetlen volt értékükön kezelni, hiszen azokat rendre kiszíneztük egy nagy össznépi színező – játékban, t. i.
- a politika által sugallt, követendő mintákat maga a politika rózsaszínűre festette, míg az adott politikával egyet nem értők mindezt sötét feketére mázolták,
- a politika által ellen-javallt mintákat maga a politika színezte ijesztően feketére, míg az adott politika ellenzői csak a jót látták bennük.
- A demokráciának ez a sokféle értelmezése nyomon követhető, ha megfigyeljük, hogy hány féle különböző alakban fordul elő. Olvasmányaim során rábukkantam egy tanulmányra, ahol a szerző 154 különböző, minden esetben limitáló jelzót tudott a demokrácia szó elé tenni. Ha bármelyiknek az igazát vizsgáljuk, ezt érdemes mindjárt a jelzővel kezdeni.

- A fenti szerző listáját itt még meg is toldhatjuk egy 155 –dik jelzővel, és ez így hangzik: feudál-demokrácia. Ez nem túl szép, de jól kifejezi a mai magyar viszonyokat.
- Vajon beszélt-e valaha valaki keresztény gravitációról, vagy akár szociál gravitációról? A népi gravitációról már nem is beszélve. Ez talán azért is jó kérdés, mert sokan és gyakran úgy beszélnek a demokráciától, mint valami jussról, mint valami kezdettől létezőről, ami nekik jár. Demokráciára, szemben például a gravitációval, semmilyen természeti törvény nem kényszerít. Demokrácia a természetben nem létezik, mert nem életképes. A demokrácia az ember törékeny szüleménye.
- Ez számomra azt jelzi, hogy nincs és nem is lehet egy olyan egzakt meghatározása a demokráciának, amely mindenkinek, mindenkor, mindenhol ugyanazt jelenthetné. Ami az egyiknek demokrácia, az a másiknak káosz, vagy akár börtön. Kezdjük talán az én saját definíciómmal. Kevéssé valószínű, hogy ez a definíció változatlan formában bárki másnak megfelelné rajtam kívül.
- Ahogy én látom, a demokrácia egy olyan magas szervezettségű, alacsony entrópiájú állapot, amely, ha magára hagyjuk azonnal elkezd visszarendeződni a káosz irányába. A demokrácia nem egy idealizált végállomás. Sokkal inkább egy idealizált állapot irányába vivő, nagyon is valós folyamat, amelyet nap mint nap gondozni kell. Nem egyszer s mindenkorra adott, hanem azt nap mint nap újra kell termelni.
- Röviden összefoglalva, a demokrácia számomra mikro-formában létezik, de makro-formában csak vágyódom utána. Számomra a demokrácia egy olyan folyamat – utazás, amelyben törekszünk önmagunk és mások minél mélyebb megismerésére, ahol figyelünk önmagunkra és odafigyelünk a másokra, ahol segítők és segítették lehetünk egyidejűleg, ahol a mély érvek dominálnak, és nem a magas hang.

- A demokrácia nagyon időigényes valami. Ha az időnket adjuk, a legtöbbet adjuk. Ha nem adjuk az időnket, akkor semmit sem adunk. A demokrácia sokkal inkább egy érzet, mint egy leltározható kellékekből összepakolható együttes, és itt a demokrácia-érezet úgy viszonyul a demokráciához, mint a hőérzet a hőmérséklethez. Ahogy a hőérzetünk kiváló lehet egészen szélsőséges hőmérsékletek mellett is, ugyanígy a demokrácia-érezetünk is lehet kiváló egy félkész demokráciában, ha azt magunkénak érezzük és ha érzékelhetően haladunk egy teljesebb stáció felé.
- A türelmetlenség bennem nem azért feszül, mert nem vagyunk egy tetőtől talpig demokratikus ország, hanem azért, mert a kisszámú pozitív példától eltekintve nem haladunk felé.
- Az iskola, ahol elvileg a demokrácia lényege és a demokratikus viselkedés tanítható és tanulható lenne, ma még nem mutat demokratikus jegyeket, és ez nem is nagyon változhat meg mindaddig, míg maguk a tanárok nem mutatnak asszertív viselkedést, de erről egy kicsit később.
- Ha az iskola nem tudja ellátni az alapvető feladatait sem, és erre talán tanúm az a mintegy 30 %-nyi diák, akik funkcionális analfabétaként hagyják el az iskolát durván 7000 kontakt-óra után, vajon vállalkozhat-e arra, hogy a demokrácia lényegét és a demokratikus viselkedést tanítsa?
- Márpedig a demokratikus viselkedés, ahol az egyáltalán létezik, tanult, tehát tanulható, és akkor tanítható viselkedés, és nem tartozik a genetikusan kódolt, vagy ösztönös viselkedés-formák közé.
- A demokratikus viselkedést az iskola tehát nem tanítja és erre rövid távon nem is lehet képes. Ezt a bajt még tetézheti az a nem mellékes körülmény, hogy az attitűdök változására alapozott viselkedési minták tanulását már az óvodában is késő lehet elkezdeni. Ezeket jó esetben a születés pillanatától elkezdve tanuljuk annak a családi

kultúrának szerves részeként, amelybe beleszülettünk.

- A család hagyományosan nem egy demokratikus elvek szerint felépülő szervezet. Sem a felelősségi-körök, sem a jogkörök, sem pedig a tevékenységi-körök elosztása nem hasonlít a demokráciában szokásoshoz, vagy akár az ott elvárhatóhoz.
- Mindezek ellenére ez az a környezet, ahol a demokráciára nevelés alapozása hatékonyan megtörténhet, hiszen a családban szinte természetes módon előállhat a segítő kapcsolat összes Rogers –i előfeltétele, és ezek segítségével a gyerek millió apró lépésben fejlődhet a teljes függőségtől az autonóm – demokratikus viselkedésformák felé, és a számos – számtalan koncepcióba beágyazódva szinte észrevétlenül megtanulhatja a demokrácia alapjait is.
- Optimális esetben jelen van az anyányi, feltétel nélkül pozitívan elfogadó szeretet, és mögötte markánsan érezhető az anya pozitív énképéből táplálkozó feltétel nélküli pozitív önelfogadás. Az anya pozitív énképe lehet az egyik előkép a gyermek később kialakuló pozitív énképéhez. Az anya feltétel nélküli pozitív önelfogadása lehet a követhető – követendő szerep-modell a gyermek későbbi feltétel nélküli pozitív önelfogadásához.
- Az előző pontban leírt anya teljes mértékben kongruens, és empatikusan fordul a gyereke felé.
- Optimális esetben ugyancsak jelen van az apányi, elvárásokat támasztó, az elvárások tartalmát – lényegét kristály-tisztán kommunikáló, az elvárások teljesítésének szükségességét beláttató, majd egy magasabb fejlettségi fokon konszenzussal elfogadtató, az elvárások nem-teljesítésének következményeit fenyegetés nélkül megérttető, az elvárások teljesítését pontosan a megállapodás szerint behajtó, és a teljesítést elismerő, annak eredményét megünneplő szeretet. A saját maga felé is szigorú elvárásokat állító, és a saját feladatait teljesítő apa lehet a gyermek később kialakuló önmegevalósítási igényének egyik előképe és egyben az

egyik követhető – követendő szerep-modell.

- Az előző pontban leírt apa teljes mértékben kongruens, és empatikusan fordul a gyereke felé.
- Az előző pontokban leírt családban felnövő gyerek rendelkezik olyan biztos alapokkal a demokrácia és a demokratikus viselkedés tanulásában, hogy fejlődése az iskolában is tovább folyhat, ha másból nem, akkor semleges, vagy akár negatív példákból – hiányból tanulva.
- A versenyistálló-szerű középiskola sok mindenre jó lehet, de a demokratikus értékrend és a demokratikus viselkedés-minták továbbfejlesztésére a legkevésbé sem. Ez az a környezet, ahol mindent kvantumokban mérnek, a kvantumokban valóban mérhetőt és a kvantumokban semmilyen módon nem mérhetőt egyaránt. Ez a demokrácia helyett inkább a jól programozható robotok világa, ahol a Skinner –i eszmék regnálnak a Rogers –i eszmék felett.
- Tapasztalataink szerint ebből a környezetből azok a szerető – segítő családból származó gyerekek jönnek ki épen és egészségesen, akik az általános iskolában is fejlődésre alkalmas környezetet találtak, és megfelelő szocializációs és érzelmi intelligenciával, valamint magas szintű érzelmi állóképességgel rendelkeznek.

Végül néhány szót az asszertivitásról. Definíciónk szerint az nevezhető asszertív viselkedésnek, ha

- napnál világosabban, kristály-tisztán ismerem a saját jogaimat,
- ugyanannyira, vagy még jobban ismerem a másik jogait is, és
- úgy érvényesítem a saját jogaimat, hogy ehhez
- nem veszem el, sőt nem is sértem a másik jogait.
- Vessük ezt össze azzal a pillanatnyi állapottal, hogy a politika és a hivatal
- törvényben rögzítette a diákok jogait, de
- egyanezt nem tette meg egyidejűleg a tanárok jogaival,

akiknek így marad a kötelesség, bár a joguk csak egy nagy kérdőjel, és így az asszertív viselkedés a Hivatal által akadályozott,

- csak a margón kezeli a szülők jogait, akik rálőcsölik a családi nevelés csődjét az iskolára, viszont ott cserébe mindenbe bele kívánnak szólni, és
- nem tisztázza a hivatal korlátait sem, amely így ritkán mutat szakértelmet és jogkövető magatartást.

Csoda-e ezután, ha a teljes mértékben egymásra utalt négy szereplő, t. i. a diák, a tanár, a szülő, és a hivatal mindegyike szerepzavarban szenved, és asszertív viselkedés helyett felváltva az agresszor, a mártír, a grál lovag, és a rebellis lázadó szerepében tetszeleg.

Érdemes megjegyezni, hogy ezek mindegyike sérti a demokratikus jogokat.

John Adams –szel kezdtem és Bibóval szeretném befejezni. Helyesebben azzal, ahogyan Bibót gyakran félre-idézik, mondván, hogy a demokrata nem fél.

Bibót nem szükséges újra értelmezni, de ez a félrement idézet némi korrekcióra szorul. Szerintem aki nem fél az bátor, vagy szélső esetben vakmerő.

Hogy függ ez össze a demokráciával? Egy demokrata a demokráciában nem fél, és nincs is félnivalója. És ez igaz lehet a demokrata diákra, a demokrata tanárra, a demokrata szülőre, és a hivatalt működtető demokratákra egyaránt.